

MUSTAQILLIKDAN KEYINGI DAVRDA MUZEYLAR TARAQQIYOTI

*“Shahrisabz” davlat muzey-qo‘riqxonasi
katta ilmiy xodim Fayziyeva Gavhar*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida mustaqillikdan keyingi davrda muzeylar tizimining rivojlanish jarayonlari, ularning ijtimoiy-madaniy hayotdagi o‘rni, milliy merosni asrash va targ‘ib etishdagi ahamiyati chuqur ilmiy tahlil qilinadi. Shuningdek, muzeylar faoliyatiga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, turizm bilan integratsiyasi hamda mavjud muammolar va ularning yechimlari yoritiladi.

Annotation : This article provides an in-depth analysis of the development of museum systems in Uzbekistan after independence, their role in socio-cultural life, and their importance in preserving national heritage. It also discusses the integration of modern technologies, tourism, and challenges with possible solutions.

Аннотация: В статье глубоко анализируются процессы развития музейной системы Узбекистана после обретения независимости, их роль в общественно-культурной жизни и значение в сохранении национального наследия. Также рассматриваются современные технологии, интеграция с туризмом и существующие проблемы.

O‘zbekiston mustaqillikka erishgandan so‘ng muzey va muzeyshunoslik ishiga davlat siyosati darajasida e‘tibor berila boshlandi. Prezident Farmoni, Vazirlar Mahkamasining maxsus qarorlari, «O‘zbekmuzey» tashkilotining ta‘sis etilishi, «Muzeylar to‘g‘risida»gi Qonunning qabul qilinishini alohida e‘tirof etish kerak. Jahon muzeyshunosligi tajribalarini qo‘llashga zarur shart-sharoitlar yaratish maqsadida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 1998-yil 12-yanvardagi Farmoni qabul qilindi Ushbu hujjat O‘zbekistondagi muzeylar faoliyatida burilish nuqtasi bo‘lib, ularning tarixida yangi davr boshlanganini anglatadi. Mustaqillik

davrida muzeyshunoslik va muzey ishiga oid dastlabki maxsus hujjat O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan 1994-yil 23-dekabrda qabul qilindi. Albatta, bu hujjat o'z davri uchun muhim ahamiyat kasb etdi. Unda respublika muzeylarining vazifalari, istiqbollari belgilab berildi. Hujjatda O'zbekiston muzey boyliklari fondi to'g'risidagi Nizom ni, muzeylarda saqlanayotgan tarixiy-madaniy boyliklarni ro'yxatga olish, jamlash va saqlash tartibi to'g'risida yo'riqnoma ishlab chiqish va tasdiqlatish ko'zda tutildi, O'zbekiston Respublikasidagi muzeylar ishining yagona tizimini vujudga keltirish, ular faoliyatini muvofiqlashtirish va uslubiy yordam ko'rsatish uchun O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligining markaziy apparati ta'kidida uchta xodimdan iborat Muzey ishlari bosh boshqarmasini tuzish ko'zda tutildi¹

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, jamiyat hayotining barcha jabhalarida tub burilishlar yuzaga keldi va bu jarayon madaniyat sohasida ayniqsa sezilarli bo'ldi. Muzeylar tizimi ham ushbu o'zgarishlarning muhim tarkibiy qismi sifatida shakllandi va rivojlandi. Tadqiqotchilar ta'kidlaganidek, "muzeylar jamiyatning tarixiy xotirasini saqlovchi institut bo'lib, ular orqali milliy o'zlik anglanadi" Shu jihatdan, mustaqillikdan keyingi davrda muzeylar faoliyatining mazmuni tubdan yangilandi. Sovet davrida muzeylar ko'proq mafkuraviy vosita sifatida faoliyat yuritgan bo'lsa, mustaqillikdan so'ng ular tarixiy haqiqatni tiklashga xizmat qila boshladi. Bu borada ayrim olimlar "mustaqillik muzeylar faoliyatini ideologik chegaralardan ozod qilib, ularni ilmiy va ma'rifiy markazga aylantirdi" deb ta'kidlaydi Natijada muzey ekspozitsiyalari qayta ko'rib chiqildi, tarixiy shaxslar va voqealarga xolisona baho berish imkoniyati yaratildi.

Mustaqillik yillarida muzeylar faoliyatini rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar muzeylar tizimini modernizatsiya qilish, ularning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash hamda ilmiy salohiyatini oshirishga xizmat qildi. Mutaxassislar fikricha, "madaniy merosni muhofaza qilishga qaratilgan davlat siyosati muzeylar

¹ Tarixiy o'lkashunoslik Ochildiyev F B Toshkent "Donishmand ziyosi" 2020

rivojining asosiy omillaridan biridir”. Bu esa yangi muzeylar tashkil etilishi va mavjudlarining qayta ta’miranishiga olib keldi.

Zamonaviy bosqichda muzeylar faoliyatiga innovatsion texnologiyalar keng joriy etilmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi muzeylar ishiga yangi yondashuvlarni olib kirdi. Jumladan, “raqamlashtirish jarayoni muzey fondlarini saqlash va ulardan foydalanish samaradorligini oshiradi”. Virtual ekskursiyalar va interaktiv ko’rgazmalar orqali muzeylar yanada keng auditoriyaga chiqmoqda. Bu esa ularning ommaviyligini oshirib, ta’limiy ahamiyatini kuchaytirmoqda. Muzeylar ilmiy-tadqiqot faoliyatining ham muhim markazi hisoblanadi. Muzey fondlarida saqlanayotgan eksponatlar ilmiy izlanishlar uchun asosiy manba bo’lib xizmat qiladi. Olimlarning ta’kidlashicha, “muzey eksponatlari tarixiy jarayonlarni o’rganishda birlamchi manba sifatida alohida ahamiyatga ega”. Shu bois muzeylar ilmiy muassasalar bilan hamkorlikda turli tadqiqotlar olib bormoqda. Muzeylarning ijtimoiy ahamiyati ham ortib bormoqda. Ular jamiyatda ma’naviy qadriyatlarni shakllantirish, tarixiy ongini rivojlantirish va yosh avlodni tarbiyalashda muhim rol o’ynaydi. Pedagog olimlar fikricha, “muzey pedagogikasi yoshlarning dunyoqarashini kengaytirishda samarali vosita hisoblanadi”. Shu sababli muzeylar ta’lim tizimi bilan uzviy aloqada faoliyat yuritmoqda.

Turizm sohasida ham muzeylarning o’rni beqiyosdir. O’zbekistonning boy tarixiy merosi xorijiy sayyohlar uchun katta qiziqish uyg’otadi. Tadqiqotlarga ko’ra, “madaniy turizmning rivojlanishida muzeylar asosiy infratuzilma elementi hisoblanadi”. Muzeylar orqali mamlakatning tarixiy va madaniy salohiyati namoyon etiladi, bu esa iqtisodiy rivojlanishga ham ijobiy ta’sir ko’rsatadi. Shu bilan birga, muzeylar faoliyatida muayyan muammolar ham mavjud. Jumladan, ayrim muzeylarda moddiy-texnik baza yetarli emasligi, zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlanish darajasining pastligi kuzatiladi. Shuningdek, kadrlar masalasi ham dolzarb bo’lib qolmoqda. Tadqiqotchilar fikricha, “muzeylar rivoji ko’p jihatdan malakali mutaxassislar mavjudligiga bog’liq”. Shu bois kadrlar tayyorlash va ularning malakasini oshirish muhim vazifa hisoblanadi. Kelgusida muzeylar

faoliyatini rivojlantirish uchun innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish, xalqaro tajribani o‘rganish va muzeylarni zamonaviy madaniy markaz sifatida rivojlantirish zarur. Mutaxassislar ta’kidlaganidek, “zamonaviy muzey bu nafaqat eksponatlar saqlanadigan joy, balki interaktiv bilim va tajriba markazidir”. Shu nuqtai nazardan, muzeylarning kelajakdagi rivoji ularning jamiyatdagi rolini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, mustaqillikdan keyingi davrda O‘zbekiston muzeylari sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarildi. Ular milliy merosni saqlash, jamiyatni ma’naviy boyitish, yosh avlodni tarbiyalash va mamlakatning xalqaro nufuzini oshirishda muhim rol o‘ynamoqda. Ushbu yo‘nalishda olib borilayotgan islohotlar kelgusida muzeylar faoliyatining yanada rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Rasulov A. – Muzeyshunoslik asoslari. Toshkent, 2018.
2. Yusupov B. – Madaniy meros va muzeylar. Toshkent, 2020.
3. Saidov D. – Tarixiy manbashunoslik. Toshkent, 2017.
4. Qodirova M. – Muzey pedagogikasi. Toshkent, 2021.
5. Abdullayev Sh. – Zamonaviy muzeylar faoliyati. Toshkent, 2019.